

(המשך מעמוד 67)

מקופחים, צועקים. "שיוכיחו את עצמם!" אמרה.

אשר ביתן:

כל אחד לעצמו

גם אשר ביתן אינו מבין על מה הצעקה. הגבר בן ה-43, שנולד כאשר ביטון, הוא מ"ל יודע, נשוי, אב לבן ובת. בעל וילה ברמת-השרון, מכונית מרווחת, סירה במרינה. הוא מרבה בנסיעות לחו"ל. בתה-ביטון נולד בירושלים. על ילדותו הוא מספר: "באתי ממשפחה מסורתית דתית למדתי בבית-הספר אליאנס. אף פעם לא הרגשתי שמישהו מתנכל לי מפני ששמי ביטון, או שאני ממוצא ספרדי. לא בבית, לא ברחוב, לא בבית-הספר. אף פעם לא שמעתי את המילה: פרענק. רק כשביקרתי את משפחתי בחתונות, שמחות ואבל, הרגשתי שאני מארוקאי. אני מבין מארוקאית, אך לא יודע לדבר בה. אני יודע שאם השגתי משהו, אז זה רק בזכות עצמי."

ביתן בהיריהעור ובעל העיניים הכחור לוח, מודה שבבית לא היה כל דהף להישגיות. הוא זוקף את הישגיו והשכלתו לשנותיו בתנועת-הנוער. "כל הזמן הרגשתי ישראל בכל רמ"ח אברי. הדחף להישגיות בא מהתנועה. קיבלתי הרבה חינוך ארץ-ישראלי, הרבה שירים על הארץ, ספרות. עד היום רוב החברים שלי הם חברה

באפיוודה, שאירעה לו סיום בית-הספר היסודי.

בילד החרוץ והסקרן התפתחו אמביציות עזות לעזוב את העולם שבו גדל. הוא הבין שלשם כך עליו לרכוש השכלה. "היתה לי תעודה מבריקה. בעידודם של שני עובדי-סוכנות, שבאו למעברה לעודד מסיימי כיתה ח' להמשיך ללמוד, החלטתי ללכת לבית-הספר תיכון חדש בתל-אביב. כשהגעתי להרשמה, הייתי לבד. הרר בשתי שזה מוזר, כי כולם באו עם ההורים. כשהצגתי את התעודה שלי לפני המנהל והמורים, שהיו מבויי הישוב, ראיתי שהם מסתכלים עלי בצורה מורה ביותר. הם הסתכלו בתעודה ונראה שהם לא האמינו. הציגנים היו יותר מדי גבוהים ואחידים. אחר כך שאלו אותי איך אסתדר אם אתקבל, ואם אוכל לשלם את שכר הלימוד. ענית שאסתדר. "המנהל לקח אותי הצידה והתחיל ל-

ארבע מלים: "כוס אמק אשדו-יעקב". דודו עף מהקבוץ. "ואו התגלגלתי בתל-אביב בעשרות עבודות: מסגריה, נגריה, שליחיות, מוסך, בניין, אך כל הזמן הזה האמנתי וידעתי שאעבור לפסים אחרים." את העובדה שיתר בני גילו הלכו לבית-הספר תיכון, בשעה שהוא עבד, הוא למד להפוך ל-יתרון.

"כשראיתי את בני הכיתה שלי לומדים בתיכון וקורעים את התחת על כל מיני קישקושים, אני טיילתי במידבר יהודה. הפסתי טרמפים והסתובבתי איפה שהתחשק לי. תמיד ידעתי שבסופו של דבר מה שיעבוד זה הכישרון. והעבודות והמוניות האלה לימדו אותי שמוימנות זה דבר שנרכש, ושאיני יכול להיות כל דבר ש ארצה אם אתמיד בו. איפהשהו תמיד ידעתי שיבוא יום ואני אגון ואשיר.

"הרבה מהחברה שלי מצאו פיתרון אחד, היחידי שיכלו למצוא — כדורגל. שם לא צריך תעודת-בגרות. שם צריך רק רגליים. אך אני באתי משיבה, והיה בי צימאון עז ללמוד ולדעת. אלתרמן ושלוונסקי היו קבוצת ההתייחסות שלי." עד שהתגייס לצבא הוא טייל ברחבי הארץ והרגיש כציפור-דרור, אך מכל

„איפה שהייתי הייתי צריך להילחם

על מקומי. תמיד הייתי אחר"

מקומות-העבודה שאליהם פנה הוא זוכר חוויה מרכזית אחת: "כשהייתי בא למקום עבודה חדש, המראיין היה אומר: 'שב, ומביט בקורות חיי. הוא קרא אלהרר, וידע מייד שאני מארוקאי. הייתי יושב לפניו והוא כבר ידע שאני מבארי-יעקב, שאבא שלי לא דוקטור ושאיני ממארוקו. מלכתחילה ידעתי שאין לי סיכויים. תמיד כשהייתי נכנס למקום כזה, השתייכתי לקבוצה גדולה מאוד, שההתייחסות אליה היתה אחרת. הייתי צריך מייד להוכיח שאומנם אני שייך אליהם, אבל אני יודע עברית נהדרת, בקי בתנ"ך ובארץ-ישראל, לאט-לאט למדתי מה הם אוהבים לשמוע, והייתי מוכר וקונה הרר גלים, מנסה סגנונות."

דודו, שאהב לשיר ורצה לשחק ולהופיע, לא העז לגשת לבחינות ללהקה הצבאית. "חשבת: מה פיתאום, מי בכלל יקח אותי? אין סיכוי שיקחו אותי כי אני לא שייך." הוא גוייס לגולני, "החיילים היו כמעט כולם שחורים, הקצינים והמ"כים היו קיבוצניקים, בצבא יש בלוף של שיויוניות. לכאורה כולם שווים, אך ה-אמת היא שגורדת המוצא לא שווה אצל האנשים, אם בא נער בלי בגרות, בלי השכלה פורמלית, ההתייחסות אליו היא אחרת. לא התייחסתי לגנרלים, התייחסתי לנהגים ולטכאים. ידעתי שהם הפרצוף האמיתי של המדינה."

דוד הגואל:

מאבק במיסגרת

דוד הגואל, בן 50, היה קצין בכיר בצבא. הוא השתחרר בדרגת תת-אלוף, כשתפקידו האחרון היה מפקד הגדה המערבית. היום הוא יו"ר דירקטוריון פעיל של חברת-השכלה, הוא גם בוגר הפקולטה למישפטים, בעל תואר מוסמך, מתגורר בירושלים, נשוי ואב לשניים. אשתו והבן מישפטינים אף הם, הבת סטודנטית למדעי היהדות.

הגואל היה בן שנה כשהוריו הגיעו לכאן מלב.

אנתנו שיש אחים. גדלתי בשכונת מונטיפיורי בתל-אביב. למדתי בבית-ספר חתמוני, בית-ספר מסורתי-דתי. הבית היה מסורתי מאוד. לא הדלקנו אש, שמרנו על שבת, הבשנו כיפה. אבל היתה פתיחות. הגואל זוכר שהאווירה בבית היתה מיוז-רחית, אך אט-אט הפכה העברית לשפה השלטת. בשכונה היתה מרוכות קהילה של יוצאי טריפולי, והורי היו מישפחה לובית טיפופית. בטרפופולי היה אבי סגן מנהל של חברה מיסחרית, ובארץ עבד בכל דבר שיכול היה: סלילת כבישים, סכסטייל. אמי היתה עקרת-בית. חלק מ' ההווי המיזרחי, מלבד המאכלים והשפה הערבית, היו האורחים הרבים שבאו אלינו הביתה. האווירה המיזרחית בחתונות, הגים

גם, כאן המיפגש עם הצד השני היה מאוד חזק. הם הציגו ערכים שהם לא האמינו בהם. הם דיברו על חלוציות ו-יתור, בעוד שהיו שוחרי קאריירה. כבר אז ראיתי את הצביעות." חוץ מהאפיוודה בתיכון חדש, סמי לא זוכר מקרה של אפליה נגדו. להיפך, בכל מקום שבאתי אליו, הדלתות היו פתוחות. התייחסו אלי אישית, לנתונים שלי, הכירו ביכולת שלי גם בצבא, שם הייתי פסיכולוג בדרגת קצונה, וגם באוניברסיטה. הם היו מודל החיקוי שלי, והם גם התייחסו אלי כאל יוצא-מן-הכלל, כי הייתי יותר דומה להם."

דודו אלהרר:

כוס אמק הקיבוץ

דודו אלהרר היה בן חמש כשהוריו הגיעו לכאן ממארוקו. יחד עם שבעת אחיו והוריו הם נשלחו ללוד. במארוקו היתה אימו זמרת ושיחקה בתיאטרון יהודי. אביו למד מכונאות. בארץ הפך אביו אורה עובד צה"ל, ואילו האם יצאה לעבוד כעוזרת בית כדי לפגוש את שמונת היל-דים. הוריו, שלא יכלו לעמוד בנטל הכל-

כלי, שלחו את דוד בן השש לישיבת חב"ד. "בישיבה כל התלמידים היו בני עדות-המיזרח והמורים היו חסידים אשכנזים. אז לא חשבתי על זה שהמורה הוא אשכנזי."

בכיתה ו' הוא חזר אל חיק מישפחתו, שעברה לבארי-יעקב. "כולם היו מעדות המיזרח. בבית, בכיתה, בשכונה. האחות שלי ידעו כבר בגיל 9 לבשל ולהחזיק בית. אחות בת ה-10 כבר טיפלה בילדים. היא לא הלכה לבית-הספר כי אמי היתה צריכה ללכת לעבוד."

היום דודו מפקד הצגות, תקליטים וספרים. מאחוריו הופעות כשחקן ומר בשל-א-גרים רבים. הוא העלה את הברירה הטבעית, גילה את האסיר-המומר שושי ז'ל, וכן הפיק את הכבש השישה-עשר, 14 אוקטבות ואחרים. כיום הוא מופיע במופע משותף עם חנו יובל, הקוסמוס והטאראן, ערב שבו מנסים השניים לגשר בין שתי התרבויות. במישרו המרווח והיפה בצפון תל-אביב, נזכר דודו: "אני למדתי לנצל את זה שאני מארוקאי. כבר בגיל צעיר מאוד, כשיצאתי מן הישיבה, הישועתי עם השכל, אילו נולדתי בוורשה, לא הייתי צריך לה-ראית לכולם שאני בסדר, שאני פיקה, שאני לא פרחה. תמיד הייתי עירני ודרוך. אני לא יכולתי להרשות לעצמי להירדם. כל הזמן הרגשתי שאני צריך להוכיח את עצמי. ועד היום זה קיים."

דודו יושב על כסא מנהלים. מאחוריו ספרייה תקליטים וספרים שהפיק. על ה-שולחן המישרדי הגדול מאפרה מכסף עם פיתוחים, עבודת-יד מארוקאית. "תמיד זה היה פוגע בי כשאמר לי: 'לא מרגיז שים עליך שאתה מארוקאי... ידעתי: לא אברח מזה לעולם. ורציתי לברוח. כי זה לא היה סטנדרט שכדאי לעמוד בו.'"

"תל-אביב היתה קרובה לבארי-יעקב, אך רחוקה ממנה כרחוק מירושלם ממערב. כש-הגעתי לתל-אביב, הרגשתי שיש זרימה אחרת. עמדתי מול כסית הייצוא בגניבה, באלתרמן ובשלוונסקי. הלכתי הלך וחוזר, ולא העליתי על הדעת שתמורת עשר לירות גם אני יכול לשבת שם."

כשנשלח לקיבוץ אשדו-יעקב, במיסגרת חברת-הנוער, הוא נתקל בישראל אחרת, יהירה ומתנשאת. "בחברת-הנוער היינו 40 נערים בקבוצה. רובם בני עדות-המיזרח. אנו כמובן לא היינו עם בני הקיבוץ. בני המשק לא למדו אתי בכיתה. הם נסעו לכנרת. בית-ספר אזורי של כל העמק. שם הם עשו טיולים שבתיים ומחנות. הרגשתי יותר נחות, אבל קיבלתי את הדברים. אני נחות. ככה."

דודו שעה שם רק שמונה חודשים. יום אחד, כשהרגיש שאינו יכול עוד לשאת את ההתייחסות של החברה שבדברה אליהם כמונחים של סוציאליזם ושיוויון, אך דאגה להפריד בינם לבין היתר, הוא שלח מיכתב למדריך. במיכתב היו כתובות

ביתן (מימין) כמעברה אני לא מרגיש כמארוקאי

ביתן (מימין) בנח"ו הדחף להשגיות בא מהתנועה

אול אותי שאלות אלמנטריות מהתנ"ך, ברמה של כיתה ה', נפגעתי קשות. הרגשתי ממש דחייה. זה היה למטה מכבודי ל-התייחס לשאלה שלו. הרגשתי שהוא לא נותן אמון בתעודה שלי, שהוא סבור כי אני לא מסוגל לעמוד בדרשות של בית-הספר, כאילו פגעתי בסדרים שלהם ובי-ציפיות שלהם בכך שבכלל העזתי לפנות אליהם."

סמי לא התקבל לבית-הספר. הוא למד בתיכון עירוני בניי-ברק. הסמוכה לפרדס-כץ, שכונת-מצוקה שאליה עקרו הוריו, שם, בניגוד למעברה, הרוב המכריע היה אשכנזי. "הרגשתי זר ויוצא-דופן. אך היחס אלי היה יחס של כבוד, כי הייתי תלמיד מצטיין. ליוותה אותי תחושה שכדי להתי-קדם ולהצליח אני צריך ללמוד ולעבוד חזק מאוד." בתיכון הוא הלך כמו כולם לתנועת-נוער, אך גם שם הרגיש מנוכר. "אף פעם לא הרגשתי שייך. כל רעיון ההגשמה לא דיבר אלי. ידעתי כבר אז, שרובם המכריע של אלה שהאמינו בו, לא ישראו שם."

מ"ד ביתן הצלחתי רק בזכות עצמי

מהתנועה. בצופים אמרו לנו, שכל אחד יעשה ויגיע בזכות עצמו. כל אותם בני עדות שיושבים ומחכים שיתנו להם, הם כמו יד מפונק שלא מתאמץ. אפשר לעזור, אך אם לא תעזור לעצמך, אף אחד לא יעזור לך.

"אני לא מסתיר את זה שאני מארוקאי, אבל אני לא מרגיש כמארוקאי כלל. אני לא מרגיש שאני צריך ללכת לשכונות ולדחוף אותם. זה צריך להיות אצל כל אחד בתוכו."

בצבא שירת בנח"ל. באוניברסיטה למד ראיית-חשבון והיה יושב-ראש אגודת-הסטודנטים בתל-אביב.

ונקראתי אשר ביטון, וזה אף פעם לא הפריע לי להיבחר או להתקדם. האמת היא, שכל מי שרואה אותי חושב שאני פולני, כשאני אומר שאני מארוקאי אני נדהמים."

המיפגש הכי חריף על רקע עדתי אירע לו כשהיה ראש הוועד לחילופי סטודנטים. "בטיול אמרה לי אחת הסטודנטיות: 'אני לא סובלת פרענקים. אני מריחה אותם.' והצביעה על שני הספרדים שנכחו בקבוצה. כשאמרתי לה שאני מארוקאי, היא כמעט נפלה מהאוטו."

„ראיתי את

הצביעות"

גם סמי סמוחה אינו זוכר שסבל ממאפליה אישית. רק בהמשך הוא נזכר